

LOKALNY PROGRAM
REWITALIZACJI GMINY BUKOWSKO
NA LATA 2017-2023

Bukowsko,
 2017 r.

Raport
z ewaluacji śródkresowej
Lokalnego Programu Rewitalizacji
Gminy Bukowsko
na lata 2017-2023

Opracowanie:

DELTA PARTNER
STOWARZYSZENIE WSPIERANIA
INICJATYW GOSPODARCZYCH

Spis treści

1. Informacje wprowadzające	4
2. Nota metodologiczna	4
3. Założenia rewitalizacyjne	5
4. Ocena postępu realizacji LPR.....	10
4.1. Przedsięwzięcia podstawowe	10
4.2. Przedsięwzięcia uzupełniające	14
4.3. Ramy finansowe założonych przedsięwzięć.....	16
5. Wyniki monitoringu wskaźników	17
6. Ewaluacja.....	20
7. Wnioski i rekomendacje	22

1. Informacje wprowadzające

Niniejszy dokument zawiera wyniki ewaluacji śródkresowej *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Bukowsko na lata 2017-2023*, który został przyjęty na mocy Uchwały nr LI/302/2018 Rady Gminy Bukowsko z dnia 27 sierpnia 2018 r.

Głównym celem ewaluacji jest ocena stopnia realizacji założonych zadań podstawowych i uzupełniających Programu a także zmian, jakie miały miejsce w trakcie realizacji założeń Programu na obszarze rewitalizacji. Ocena ta dotyczy także aktualności treści zawartych w LPR. Ewaluacja obejmuje zestawienie tabelaryczne przyjętych przedsięwzięć wraz ze stopniem ich realizacji, zestawienie wskaźników czyli ich zakładany oraz osiągnięty poziom, a także zestawienie finansowe wykonanych projektów. Prezentowany dokument jest tzw. ewaluacją śródkresową, czyli opiera się na ocenie prowadzonych działań w trakcie ich realizacji. Celem ewaluacji śródkresowej jest sprawdzenie, czy zaplanowane działania zmierzają w prawidłowym, określonym na etapie prac przygotowawczych kierunku. Badanie pozwala także na sprawdzenie, czy wdrażany program rewitalizacji prawidłowo identyfikuje cele i działania potrzebne do osiągnięcia założeń programu. Prezentowane w zestawieniach dane zostały zaktualizowane na okres do 30 listopada 2021 r. Mogą zatem nie zawierać części informacji, które zostały w ramach realizacji założeń LPR przeprowadzone po tym terminie. Dane te zawarte zostaną w ewaluacji końcowej, czyli po zakończeniu realizacji LPR w 2023 r.

2. Nota metodologiczna

W ramach badań ewaluacyjnych wykorzystano zróżnicowane metody badawcze zawierające ilościowy i jakościowy charakter. Zgodnie z zapisami zawartymi w *Lokalnym Programie Rewitalizacji* koniecznym jest prowadzenie monitoringu działań rewitalizacyjnych. System monitoringu to narzędzie pozwalające utrzymywać stały kontakt pomiędzy podmiotami realizującymi założenia programu. Monitoring skutecznie śledzi postęp realizacji poszczególnych projektów, dzięki czemu można ocenić postępy przy wdrażaniu Programu rewitalizacji oraz zachować efektywność wykorzystywania środków finansowych.

Ocena wdrażania przedsięwzięć LPR prowadzona jest w oparciu o wskaźniki monitorowania umożliwiające uzyskanie informacji na temat realizacji założeń Programu. Umożliwiają one przeprowadzenie rzetelnego monitoringu oraz późniejszą ewaluację. Wskaźniki spełniają cztery kryteria:

- mierzalności – wskaźniki są możliwe do zmierzenia i mają wysoki poziom dokładności,
- rzetelności – wskaźniki za każdym razem są mierzone na takich samych zasadach,

- trafności – wskaźniki dobrane są tak, aby odzwierciedlały wyniki działań dla zdefiniowanych celów,
- dostępności – wskaźniki są dostępne dla podmiotu dokonującego ewaluacji, a ich pozyskanie jest proste i nie wymaga nadmiernych nakładów finansowych oraz czasowych.

Analiza poziomu realizacji założeń oprócz analizy wskaźnikowej opiera się także na analizie danych zastanych. Technika analizy danych zastanych, tzw. desk research, polegała na zgromadzeniu i przanalizowaniu istniejących źródeł zastanych m.in. raportów i sprawozdań z realizacji LPR. Uzupełnieniem analizy danych zastanych, były wywiady indywidualne przeprowadzone wśród przedstawicieli gminy Bukowsko zaangażowanymi w realizację założeń LPR.

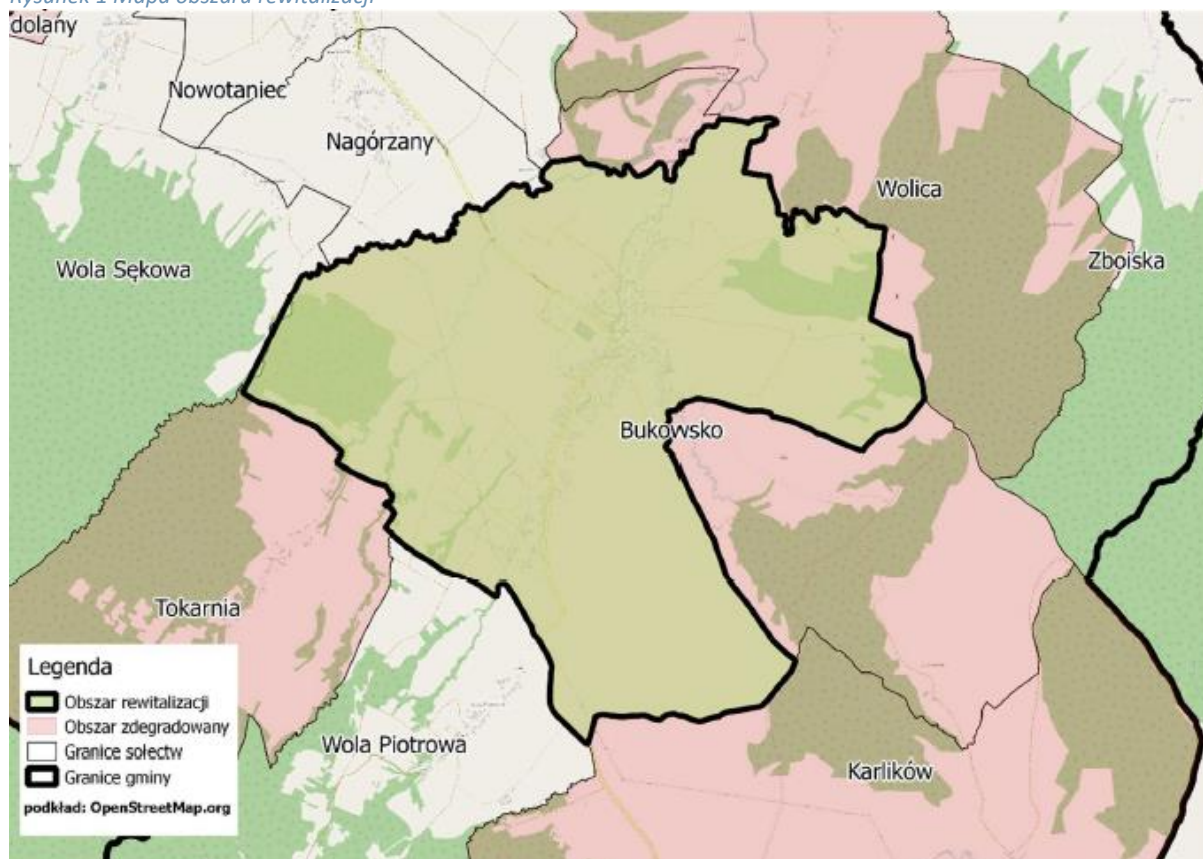
Cel opracowania, jakim jest *Ewaluacja Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Bukowsko na lata 2017-2023*, to ocena stopnia realizacji zadań rewitalizacyjnych opisanych w LPR. Ocena polega na gromadzeniu danych i informacji, umożliwiających udzielenie odpowiedzi na pytanie czy i w jakim stopniu osiągnane są cele wymienione i opisane w LPR.

3. Założenia rewitalizacyjne

W toku prac diagnostycznych i przeprowadzonej delimitacji, w gminie Bukowsko wyłoniono 5 obszarów zdegradowanych, wśród których znalazły się sołectwa: Bukowsko, Karlików, Nadolany, Tokarnia oraz Wolica. Obszar ten zamieszkiwany był przez ponad 58% ogółu ludności gminy.

Ze względu na obowiązujące regulacje dotyczące rewitalizacji zawarte w Wytycznych Ministra Rozwoju z dn. 2 sierpnia 2016 r. obszar rewitalizacji nie może obejmować więcej niż 30% ludności a jego powierzchnia nie może być większa niż 20% powierzchni całej gminy. Wobec tego niezbędne było zawężenie granic obszaru zdegradowanego i wyznaczenie obszaru rewitalizacji. Wprowadzono więc dodatkowe kryterium oparte o priorytetowość sfery społecznej, zgodnie z powyższymi Wytycznymi oraz Instrukcją Przygotowywania Programów Rewitalizacji w zakresie wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020. Łącznie w celu delimitacji obszaru zdegradowanego przeanalizowano 19 wskaźników sfery społecznej. Obszarem rewitalizacji określono teren w miejscowości o co najmniej 11 wskaźnikach wykazujących degradację. Kryterium to spełniało pięć wymienionych miejscowości. Jako obszar rewitalizacji wyodrębniono część miejscowości Bukowsko. Łączna liczba ludności w obszarze rewitalizacji wynosiła 26,57% ludności gminy (1484 osoby), a powierzchnia 11,72% powierzchni obszaru gminy (16,18 km² przy pow. całej gminy 138,2 km²). Poniżej zaprezentowano mapę poglądową obszaru rewitalizacji.

Rysunek 1 Mapa obszaru rewitalizacji

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Bukowsko na lata 2017-2023

Dla zdelimitowanego obszaru rewitalizacji wypracowano koncepcję naprawczą, wraz ze szczegółowo opisanymi celami rewitalizacji, wizją oraz przedsięwzięciami, których realizacja ma doprowadzić do pożądanых zmian na wytyczonym obszarze. Przyjęta w dokumencie wizja odnosi się do czterech stref:

- **Sfery społecznej** – w 2023 r. obszar rewitalizacji cechować się będzie zrównoważonym rozwojem, zaangażowaniem mieszkańców w tworzeniu lepszego miejsca do życia oraz zmniejszoną liczbą negatywnych zjawisk społecznych,
- **Sfery przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej** – obszar rewitalizacji charakteryzować się będzie rozwiniętą infrastrukturą techniczną i uporządkowaną przestrzenią sprzyjającą integracji społecznej. Infrastruktura w gminie będzie przyjazna dla osób starszych i niepełnosprawnych, dzięki czemu osoby te ostaną włączone w aktywne uczestnictwo w życiu społecznym gminy.
- **Sfery środowiskowej** – wzrośnie świadomość ekologiczna mieszkańców. Budynki użyteczności publicznej będą wykorzystywać nowoczesne rozwiązania technologiczne w zakresie termomodernizacji i energetyki. Zieleń w przestrzeni publicznej będzie odpowiednio

pielęgnowana i uporządkowana, dzięki czemu miejsca zielone staną się popularnym miejscem spędzania wolnego czasu.

- **Sfery gospodarczej** – zrewitalizowana przestrzeń wpłynie na rozwój handlu i usług, co spowoduje szybszy rozwój lokalnych firm. Mieszkańcy gminy chętniej będą podejmować samozatrudnienie, powstaną także podmioty ekonomii społecznej.

W zakresie *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Bukowsko* wyznaczono trzy podsystemy i do każdego z nich trzy cele strategiczne:

- **Podsystem społeczny** – jest priorytetowy w procesie rewitalizacji. W ramach wyznaczonego celu strategicznego podsystem społeczny stanowią działania nakierowane na rozwiązanie zdiagnozowanych problemów społecznych, w tym ubóstwa i bezrobocia oraz podniesienie jakości życia mieszkańców gminy.
 - Cel strategiczny 1 - Wzrost jakości życia mieszkańców obszaru objętego rewitalizacją,
 - Cele operacyjne:
 - 1.1. Wzrost aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców,
 - 1.2. Zapewnione usługi społeczne wysokiej jakości,
 - 1.3. Zapewniona opieka nad dziećmi i osobami starszymi,
 - 1.4. Wzrost przedsiębiorczości i aktywizacja zawodowa mieszkańców,
- **Podsystem przestrzenno-funkcjonalny i techniczny** – w ramach tego podsystemu mieszczą się działania związane z modernizacją infrastruktury oraz uporządkowaniem przestrzeni publicznych.
 - Cel strategiczny 2 - Uporządkowana gospodarka przestrzenna oraz rozwinięta infrastruktura techniczna obszaru,
 - Cele operacyjne:
 - 2.1. Poprawa dostępności infrastruktury technicznej i społecznej,
 - 2.2. Wzrost efektywności korzystania z gminnych obiektów budowlanych,
 - 2.3. Uporządkowana przestrzeń publiczna sprzyjająca integracji i ożywieniu społeczno- gospodarczemu,
 - 2.4. Zachowane w dobrym stanie zabytki,
- **Podsystem gospodarczy** – cel związany z realizacją działań w tym podsystemie ma przyczynić się do rozwoju gospodarczego obszaru. Działania rewitalizacyjne mają wspierać rozwój usług i handlu.
 - Cel strategiczny 3 - Wzmocnienie potencjału gospodarczego,
 - Cele operacyjne:

3.1. Poprawa warunków do rozwoju przedsiębiorczości i aktywizacji zawodowej.

Realizacja wyżej wymienionych celów będzie możliwa po wykonaniu założonych ośmiu podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych:

- Przedsięwzięcie nr 1 - Aktywizacja przedsiębiorczości w Bukowsku,
- Przedsięwzięcie nr 2 - Nowe kwalifikacje szansą na powrót na rynek pracy – przygotuj się do pracy w Bukowsku,
- Przedsięwzięcie nr 3 - Moje wakacje – inna niedziela,
- Przedsięwzięcie nr 4 - Poprawa infrastruktury kultury w Gminie Bukowsko,
- Przedsięwzięcie nr 5 - Poprawa jakości życia i aktywizacja lokalnej przedsiębiorczości poprzez rewitalizację zdegradowanych obiektów i przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizacji w miejscowości Bukowsko,
 - Zadanie 1 - Organizacja centrum usługowo-handlowego w miejscowości Bukowsko,
 - Zadanie 2 - Utworzenie Centrum Rekreacyjno-Sportowo-Kulturalnego w Bukowsku,
- Przedsięwzięcie nr 6 - Przebudowa i rozbudowa komunikacji i miejsc postojowych wykorzystywanych przez osoby korzystające z Urzędu Gminy i Parafii,
- Przedsięwzięcie nr 7 - Przebudowa, rozbudowa budynku przedszkola w miejscowości Bukowsko,
- Przedsięwzięcie nr 8 - Odtworzenie istniejących w przeszłości tras, ścieżek historyczno-przyrodniczych, turystycznych, ponowne ich oznakowanie wraz z odbudową i stworzeniem nowych tarasów widokowych.

Dodatkowo zdefiniowano przedsięwzięcia uzupełniające:

- Przedsięwzięcie uzupełniające nr 1: Gminne Zawody Strażackie – ma na celu uaktywnienie jednostek OSP na terenie gminy Bukowsko poprzez prowadzenie regularnych treningów przygotowawczych do zawodów gminnych,
- Przedsięwzięcie uzupełniające nr 2: Chleb Babuni i domowe produkty – celem jest integracja lokalnej społeczności oraz zainteresowanie mieszkańców wyrobem zdrowej żywności na użytek własny. Zostanie stworzony jarmark zdrowej żywności, na którym odbywać się będzie konkurs na najlepsze domowe potrawy i produkty,
- Przedsięwzięcie uzupełniające nr 3: Organizacja cyklicznej imprezy integrującej mieszkańców wokół muzyki ludowej charakterystycznej dla powiatu sanockiego – celem ma być wzrost aktywności społecznej mieszkańców,
- Przedsięwzięcie uzupełniające nr 4: Utworzenie Klubu Seniora w Bukowsku – celem rozbudowa oferty opieki nad osobami starszymi,

- Przedsięwzięcie uzupełniające nr 5: Organizacja cyklicznej imprezy sportowo-rekreacyjnej w Centrum Rekreacyjno-Sportowo-Kulturalnym,
- Przedsięwzięcie uzupełniające nr 6: Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej i innych budynków komunalnych.

Stan realizacji wymienionych przedsięwzięć (na koniec listopada 2021 r.) wygląda następująco:

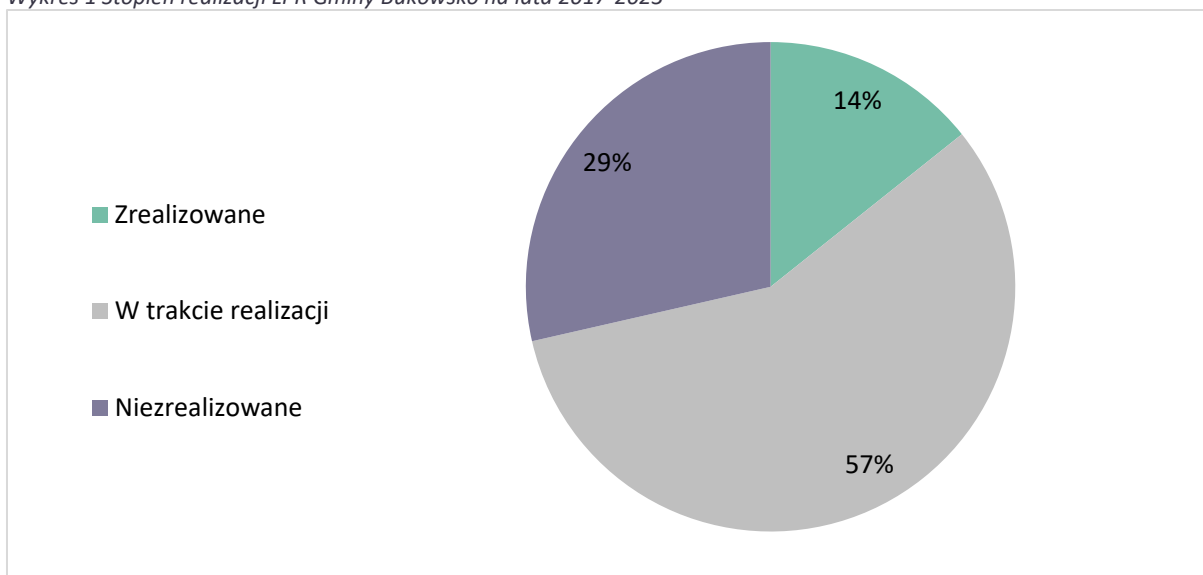
- Działania zrealizowane stanowią mniejszość – jedno przedsięwzięcie główne i jedno uzupełniające.
- W trakcie realizacji – sześć przedsięwzięć głównych, dwa uzupełniające.
- Działania niezrealizowane – jedno przedsięwzięcie główne i trzy uzupełniające.

Tabela 1 Poziom realizacji założonych przedsięwzięć

	Zrealizowane	W trakcie realizacji	Niezrealizowane	Razem
Przedsięwzięcia podstawowe	1	6	1	8
Przedsięwzięcia uzupełniające	1	2	3	6
Łącznie	2	8	4	14
%	14	57	29	100

Źródło - opracowanie własne.

Wykres 1 Stopień realizacji LPR Gminy Bukowsko na lata 2017-2023

Źródło: opracowanie własne.

Szczegółowy stan realizacji poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych opisano w rozdziale 4.

4. Ocena postępu realizacji LPR.

Ocena stopnia postępu realizacji GPR dokonywana jest zgodnie ze stanem faktycznym rejestrowanym na koniec listopada 2021 r.

4.1. Przedsięwzięcia podstawowe

Dotychczas zrealizowano jedno przedsięwzięcie główne, a sześć jest w trakcie realizacji. Jedno zadanie pozostaje niezrealizowane.

Wykres 2 Realizacja założonych przedsięwzięć podstawowych

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2 Główne przedsięwzięcia LPR

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Status realizacji	Osiągnięte efekty	Napotkane trudności, problemy i/lub dodatkowe informacje
1	Aktywizacja przedsiębiorczości w Bukowsku	W trakcie realizacji	Utworzenie CUS – usługi doradcy zawodowego, spotkania od września 2021 r. Wsparcie ludzi w kierowaniu działalności gospodarczej. Zorganizowanie jarmarku dla lokalnych przedsiębiorców. Planowane jest utworzenie tzw. Uniwersytet Samorządności – pierwszy etap skończony – wyposażenie pomieszczenia. W przyszłym roku rusza akcja szkoleniowa, w tym dla przyszłych przedsiębiorców.	CUS – środki na działalność pozyskane w całości z Ministerstwa Pracy i Polityki społecznej w kwocie 1 100 000 zł.
2	Nowe kwalifikacje szansą na powrót na rynek pracy – przygotuj się do pracy w Bukowsku	Niezrealizowane	Poza projektem realizowane były kursy obsługi komputera.	
3	Moje wakacje – inna niedziela	W trakcie realizacji	Projekt realizowany w 2021 r. częściowo przez Bibliotekę w Bukowsku. Dzieci mogły uczestniczyć w 2 tyg. półkoloniach	Pieniądze na funkcjonowanie świetlicy zostały pozyskane z Urzędu

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Status realizacji	Osiągnięte efekty	Napotkane trudności, problemy i/lub dodatkowe informacje
			<p>organizowanych przez Zespół Szkół w Nowotańcu oraz w działaniu pn. „Lato w teatrze” zadanie „Aktorzy na start”.</p> <p>Powstała świetlica dla dzieci w Tokarni</p>	<p>Wojewódzkiego Województwa Podkarpackiego w kwocie około 11 tys. zł.</p> <p>Dofinansowanie półkolonii wyniosło ponad 40 tys. zł</p>
4	Poprawa infrastruktury kultury w Gminie Bukowsko	Zrealizowane	<p>Projekt został zrealizowany. W ramach przedsięwzięcia wykonano:</p> <ul style="list-style-type: none"> - roboty wykończeniowe wewnątrz budynku w Woli Piotrowej wraz z wykończeniem budynku na zewnątrz (elewacja) oraz zagospodarowaniem terenu wokół budynku, - zmiana pokrycia dachowego na budynku Domu Kultury w Bukowsku wraz z wykonaniem centralnego ogrzewania, - zakup sceny mobilnej, - zakup zestawu nagłośnieniowego i oświetleniowego, - zakup wyposażenia (krzesła). <p>Zmiana dachu – koszt 300 000,00zł Remont pomieszczeń, przystosowanie do działalności KGW – koszt 2 000,00 zł Nie wykonano windy z powodu dużych kosztów i braku środków - odstąpiono od realizacji.</p> <p>W ramach programu Interreg V-A Polska – Słowacja złożony został wniosek w ramach którego projekt dotyczył realizacji przedsięwzięcia nr 5 LPR.</p>	<p>Całkowita wartość projektu wyniosła 1 015 420 zł, w tym Dom Ludowy Bukowsko – 500 417 zł. Pozyskano dofinansowanie z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w wysokości 808 720 zł, z czego 423 012 zł na stworzenie Domu Ludowego Bukowsko (w Woli Piotrowej).</p>

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Status realizacji	Osiągnięte efekty	Napotkane trudności, problemy i/lub dodatkowe informacje
5	<p>Poprawa jakości życia i aktywizacja lokalnej przedsiębiorczości poprzez rewitalizację zdegradowanych obiektów i przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizacji w miejscowości Bukowsko</p> <p>Zadanie 1 - Organizacja centrum usługowo-handlowego w miejscowości Bukowsko</p> <p>Zadanie 2 - Utworzenie Centrum Rekreacyjno-Sportowo-Kulturalnego w Bukowsku</p>	W trakcie realizacji	<p>Na terenie placu przy magazynach w ramach projektu „Śladem karpackiej przyrody pogranicza” utworzono Centrum Dziedzictwa Przyrody Karpackiej w Bukowsku – w ramach projektu wykonano utwardzoną ścieżkę oraz zamontowano tablice edukacyjne ukazujące karpacką przyrodę - koszt 350 000,00zł.</p> <p>W ramach projektu zrealizowano Polsko-Słowacki rajd turystyczny i lekcje edukacyjne dla dzieci.</p> <p>Planowana jest organizacja konferencji naukowej na Słowacji i nagranie filmu promującego szlaki turystyczne prowadzące z Bukowska do miejscowości partnerskiej na Słowacji - Bela nad Cirochou.</p> <p>Nie przystąpiono do realizacji zadania 2 w ramach przedsięwzięcia Nr 5 Utworzenie Centrum Rekreacyjno-Sportowo-Kulturalnego w Bukowsku – brak zgody radnych na takie zagospodarowanie placu targowego i środków na realizację zadania.</p>	Projekt został dofinansowany w kwocie 49 998,24 € w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Program Interreg V-A Polska-Słowacja 2014 – 2020. Całkowita wartość projektu wyniosła 69 800,71 €.
6	Przebudowa i rozbudowa komunikacji i miejsc postojowych wykorzystywanych przez osoby korzystające z Urzędu Gminy i Parafii	W trakcie realizacji	W ramach własnych zasobów finansowych Gminy Bukowsko został utwardzony plac za budynkiem Urzędu Gminy. Poprawiono estetykę centrum	Dotychczasowy koszt – 10 000 zł.

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Status realizacji	Osiągnięte efekty	Napotkane trudności, problemy i/lub dodatkowe informacje
			Bukowska, w okolicy Urzędu zrobiono nasadzenia zieleni.	
7	Przebudowa, rozbudowa budynku przedszkola w miejscowości Bukowsko	W trakcie realizacji	W 2021 r. rozpoczęto drugi etap projektu pt. „Wykonanie budynku szkoły podstawowej wraz z przedszkolem i żłobkiem oraz wewnętrzną instalacją gazową – etap II inwestycji stan surowy zamknięty”. W 2021 r. planowane jest doprowadzenie wody, prądu, gazu do budynku i podłączenie do przydomowej oczyszczalni ścieków na terenie szkoły.	Dokonano zmiany decyzji odstąpiono od przebudowy istniejącego budynku, podjęto decyzje o budowie nowego obiektu w którym znajdzie się : żłobek, przedszkole i szkoła. Obecnie trwają prace budowlane Całkowita wartość projektu wynosi 5 028 106 zł. Na inwestycję pozyskano środki z rezerwy celowej Ministerstwa Finansów – 267246,22 oraz z Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych – 500 000 zł. Planowane jest złożenie wniosku o dofinansowanie w ramach programu „Maluch+” w wysokości 850 000 zł.
8	Odtworzenie istniejących w przeszłości tras, ścieżek historyczno- przyrodniczych, turystycznych, ponowne ich oznakowanie wraz z odbudową i stworzeniem nowych tarasów widokowych	W trakcie realizacji	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Bukowskiej oznakowało 2 szczyty na terenie Gminy Bukowsko – tablice informacyjne pojawiły się na szczycie góry Tokarnia oraz Żurawinka. Koszt 2000,00zł Wydano publikację promującą lokalne walory przyrodnicze, historyczne i kulturowe – 1000 szt. albumu oraz 1000 szt. przewodnika.	Całkowity koszt zadania to ok. 32 000,00zł. Środki pozyskano w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Projekt realizowany był przez Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Bukowskiej.

Źródło – opracowanie własne.

4.2. Przedsięwzięcia uzupełniające

Z założonych przedsięwzięć uzupełniających zrealizowano jedno, w trakcie realizacji są dwa, a trzy pozostają niezrealizowane.

Wykres 3 Realizacja założonych przedsięwzięć uzupełniających

Źródło – opracowanie własne.

Tabela 3 Przedsięwzięcia uzupełniające LPR

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Status realizacji	Osiągnięte efekty	Napotkane trudności, problemy i/lub dodatkowe informacje
1	Gminne Zawody Strażackie	Niezrealizowane		
2	Chleb Babuni i domowe produkty	Niezrealizowane		
3	Organizacja cyklicznej imprezy integrującej mieszkańców wokół muzyki ludowej charakterystycznej dla powiatu sanockiego	W trakcie realizacji	Przedsięwzięcie realizowane jest dorocznie w formie dożynek, na których obecna jest muzyka ludowa.	
4	Utworzenie Klubu Seniora w Bukowsku	Zrealizowane	Klub rozpoczął działalność 15 listopada 2019 r. w Tokarni (poza obszarem rewitalizacji) W ramach działalności Klubu odbywają się zajęcia kulinarne, sportowe, artystyczne oraz organizowane są wycieczki dla uczestników. Uczestnikami są mieszkańcy zarówno z obszaru rewitalizacji jak i spoza obszaru.	Całkowita wartość projektu wyniosła 165 594 zł, z czego 127 955 zł stanowiło dofinansowanie z Programu „Senior+” na lata 2015-2020.

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Status realizacji	Osiągnięte efekty	Napotkane trudności, problemy i/lub dodatkowe informacje
5	Organizacja cyklicznej imprezy sportowo-rekreacyjnej w Centrum Rekreacyjno-Sportowo-Kulturalnym	Niezrealizowane	Nie powstało centrum rekreacyjno-sportowe. Realizowano prace przy stadionach gminnych, ale to nie są działania wprost związane z projektem. Ponadto zakupiono scenę mobilną. Dlatego w przyszłości możliwe będzie zrealizowanie chociaż części przyjętych założeń.	
6	Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej i innych budynków komunalnych	W trakcie realizacji	Trwają prace na budynkach Ośrodka Zdrowia w Bukowsku - termomodernizacja, odwodnienie, wymiana dachu. Jeden jest już po kompleksowej termomodernizacji, drugi w tym roku będzie gotowy. Inne budynki użyteczności publicznej także są poddawane termomodernizacji.	

Źródło – opracowanie własne.

W 2021r. po raz pierwszy zorganizowano „Kiermasz Wołoskiej Kultury”, impreza ma na celu promować lokalne jadlo, rękodzieło oraz kulturę. Impreza planowana jest do organizacji cyklicznej. Koszt 12 tys. zł.

4.3. Ramy finansowe założonych przedsięwzięć

Poniżej zaprezentowano zestawienie szacowanej wartości przedsięwzięć podstawowych wpisanych do LPR oraz kwoty dotychczas poniesionych kosztów łącznie z pozyskanym dofinansowaniem. Suma wszystkich wydatkowanych na realizację założeń LPR środków wyniosła dotychczas co najmniej 7 561 609,27 zł z 9 755 200,00 zł zakładanych na realizację przedsięwzięć. Oznacza to wykonanie planowanych wydatków na poziomie 77,5%.

Tabela 4 Ramy finansowe założonych przedsięwzięć

L.p.	Nazwa przedsięwzięcia	Szacowana wartość przedsięwzięcia [zł]	Dotychczas poniesione koszty łącznie z dofinansowaniem [zł]	% wykonania założeń
1	Aktywizacja przedsiębiorczości w Bukowsku	1 035 200,00 zł	1 100 000,00 zł	106,3%
2	Nowe kwalifikacje szansą na powrót na rynek pracy – przygotuj się do pracy w Bukowsku	250 000,00 zł	- zł	0,0%
3	Moje wakacje – inna niedziela	90 000,00 zł	55 000,00 zł	61,1%
4	Poprawa infrastruktury kultury w Gminie Bukowsko	380 000,00 zł	1 015 420,00 zł	267,2%
5	Poprawa jakości życia i aktywizacja lokalnej przedsiębiorczości poprzez rewitalizację zdegradowanych obiektów i przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizacji w miejscowości Bukowsko	4 000 000,00 zł	321 083,27 zł	8,0%
6	Przebudowa i rozbudowa komunikacji i miejsc postojowych wykorzystywanych przez osoby korzystające z Urzędu Gminy i Parafii	350 000,00 zł	10 000,00 zł	2,9%
7	Przebudowa, rozbudowa budynku przedszkola w miejscowości Bukowsko	3 500 000,00 zł	5 028 106,00 zł	143,7%
8	Odtworzenie istniejących w przeszłości tras, ścieżek historyczno- przyrodniczych, turystycznych, ponowne ich oznakowanie wraz z odbudową i stworzeniem nowych tarasów widokowych	150 000,00 zł	32 000,00 zł	21,3%
	Razem	9 755 200,00 zł	7 561 609,27 zł	77,5%

Źródło – opracowanie własne.

5. Wyniki monitoringu wskaźników

W Lokalnym Programie Rewitalizacji zdefiniowano wskaźniki monitoringu dotyczące celów strategicznych i operacyjnych. Dzięki wskaźnikom można uzyskać obiektywne informacje na temat efektów realizacji przedsięwzięć wyszczególnionych w LPR. Wybór wskaźników skupiony jest na ocenie osiągnięcia celów zawartych w dokumencie. Wskaźniki dobrane zostały tak, aby zapewnić adekwatny pomiar poszczególnych celów strategicznych. W poniższej tabeli znajdują się wskaźniki określone w dokumencie, wraz z aktualnymi wartościami odnoszącymi się do stopnia ich realizacji:

Tabela 5 Wskaźniki monitoringu LPR

Cel strategiczny/operacyjny	Wskaźnik	Wartość wskaźnika za 2016 rok	Oczekiwana tendencja	Wartość wskaźnika w 2020 r.	Źródło danych	Ocena
1. Wzrost jakości życia mieszkańców obszaru objętego rewitalizacją	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania	7,70	Malejąca (7,50)	3,19 (łącznie 217 rodzin z całej gminy)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	Pozytywna
1.1. Wzrost aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców	Liczba członków organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców	4,98	Wzrostowa (5,69)	Brak danych	Urząd Gminy i Starostwo Powiatowe	Brak
1.2. Zapewnione usługi społeczne wysokiej jakości	Liczba rodzin wspartych w trakcie realizacji przedsięwzięć	0	Wzrostowa (40)	Brak danych	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	Brak
1.3. Zapewniona opieka nad dziećmi i osobami starszymi	Liczba osób - uczestników zajęć w Klubie seniora	0	Wzrostowa (30)	30	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	Pozytywna
1.4. Wzrost przedsiębiorczości i aktywizacja zawodowa mieszkańców	Liczba długotrwale bezrobotnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców	2,82	Malejąca (2,50)	3,97 (65 osób z terenu całej gminy)	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	Negatywna

Cel strategiczny/operacyjny	Wskaźnik	Wartość wskaźnika za 2016 rok	Oczekiwana tendencja	Wartość wskaźnika w 2020 r.	Źródło danych	Ocena
2. Uporządkowana gospodarka przestrzenna oraz rozwinięta infrastruktura techniczna obszaru	Liczba użytkowników zrewitalizowanych przestrzeni rocznie	4 000	Wzrostowa (20 000)	20 000 (łącznie liczba uczestników wydarzeń w Bukowsku)	Urząd Gminy	Pozytywna
2.1. Poprawa dostępności infrastruktury technicznej i społecznej	Liczba zrewitalizowanych obiektów infrastruktury społecznej, oświatowej, kulturalnej, sportowo-rekreacyjnej i gospodarczej.	0	Wzrostowa (5)	5	Urząd Gminy	Pozytywna
2.2. Wzrost efektywności korzystania z gminnych obiektów budowlanych	Liczba niezagospodarowanych obiektów komunalnych poddanych rewitalizacji	0	Wzrostowa (3)	2	Urząd Gminy	Pozytywna
2.3. Uporządkowana przestrzeń publiczna sprzyjająca integracji i ożywieniu społeczno-gospodarczemu	Powierzchnia przestrzeni poddanych rewitalizacji w ramach LPR	0	Wzrostowa (350 m ²)	100 m ²	Urząd Gminy	Pozytywna
2.4. Zachowane w dobrym stanie zabytki	Liczba zabytków wspartych w przedsięwzięciach rewitalizacyjnych	0	Wzrostowa (1)	0	Urząd Gminy	Negatywna
3. Wzmocnienie potencjału gospodarczego	Liczba przedsiębiorstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	17,85	Wzrostowa (18,00)	18,30	WUS Rzeszów zestawienia podmiotów	Pozytywna
3.1. Poprawa warunków do rozwoju przedsiębiorczości i aktywizacji zawodowej	Liczba osób, które uzyskały wsparcie w ramach aktywizacji przedsiębiorczości	0	Wzrostowa (20)	b.d. działanie uruchomione w 2021 r.	Urząd Gminy	Brak

Źródło – opracowanie własne.

Wśród analizowanych 12 wskaźników 7 oceniono pozytywnie, czyli zgodnie z zakładaną tendencją. Mimo zrealizowania zaledwie 1 przedsięwzięcia podstawowego oraz 2 przedsięwzięć uzupełniających, stan zaawansowania wszystkich przedsięwzięć jest na tyle wysoki, iż korzystnie wpływa na osiągnięcie przyjętych założeń rewitalizacyjnych. W zaledwie 2 przypadkach wskaźników, ocena realizacji założeń jest negatywna. Dotyczy to wskaźników:

- liczby osób długotrwale bezrobotnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców, który dla całej gminy wzrósł względem roku 2016, co może stanowić wynik trwającej od 2019 ogólnoswiatowej pandemii Covid-19 i zachodzących w tym czasie zmian gospodarczych,
- liczby zabytków wspartych w przedsięwzięciach rewitalizacyjnych – w ramach zaplanowanego LPR nie ujęto żadnego przedsięwzięcia wprost odnoszącego się do rewitalizacji zabytków. Wskaźnik nie może zatem zostać zrealizowany i został błędnie wpisany.

W przypadku kolejnych 3 wskaźników, nie określono oceny, ze względu na brak danych wyjściowych pozwalających określić stopień zmiany wskaźnika. Są to wskaźniki:

- Liczba członków organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców – gmina nie posiada aktualnej informacji na temat liczby członków organizacji.
- Liczba rodzin wspartych w trakcie realizacji przedsięwzięć – część przedsięwzięć związanych z realizacją wskaźnika znajduje się na wczesnym etapie wdrażania, dlatego trudno jednoznacznie określić, liczbę wspartych rodzin.
- Liczba osób, które uzyskały wsparcie w ramach aktywizacji przedsiębiorczości – działanie uruchomione zostało dopiero w 2021 r. dlatego dane nie obejmują tego wskaźnika.

Podsumowując analizę postępu realizacji wskaźników rewitalizacyjnych należy uznać, że zauważalny jest znaczny progres w osiągnięciu przyjętych założeń. Realizacja wszystkich przyjętych przedsięwzięć rewitalizacyjnych powinna pozwolić na osiągnięcie założonych wartości wskaźników.

6. Ewaluacja

Przedstawiona ewaluacja jest ewaluacją śródkresową. Ocenia stopień realizacji przedsięwzięć w trakcie wdrażania założonych projektów znajdujących się w dokumencie *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Bukowsko na lata 2017-2023*. Ogólny stan dotychczasowej realizacji przedsięwzięć należy ocenić jako dobry. Ewaluacja odnosi się do pięciu kryteriów:

- Pierwszym z nich jest trafność, pozwalająca określić, czy zrealizowane cele rewitalizacji odpowiadają potrzebom gminy i mieszkańców.
- Drugim kryterium jest efektywność, wskazująca na to czy cele zostały osiągnięte możliwie najniższym kosztem i czy ponoszone koszty są proporcjonalne do efektów podejmowanych działań.
- Kryterium skuteczności ustala, w jakim stopniu przedsięwzięcia przyczyniają się do realizacji celów strategicznych zawartych w LPR.
- Kolejnym kryterium jest użyteczność, które ustala czy osiągnięte rezultaty są korzystne dla beneficjentów założonych działań i czy rzeczywiście korzystają oni z efektów tych działań.
- Ostatnim wskaźnikiem jest trwałość efektów zrealizowanych celów strategicznych.

Trafność

W świetle zgromadzonych danych konstrukcję celów *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Bukowsko* należy uznać za prawidłową. Dotychczas podjęte działania odpowiadają potrzebom mieszkańców gminy. Jednakże w świetle zachodzących zmian np. w obrębie rynku pracy, w przyszłości może okazać się konieczne objęcie aktywizacją zawodową mieszkańców spoza obszaru rewitalizacji, kierując ofertę wprost do ogółu mieszkańców gminy. Wynika to ze specyfiki gminy Bukowsko, która jest stosunkowo niewielką gminą, w której rozproszenie osób zagrożonych bezrobociem jest znaczne. Niemniej jednak o trafności podjętych działań rewitalizacyjnych świadczą między innymi wartości osiągniętych wskaźników, które w znaczącej większości uległy poprawie, co wskazuje na to, iż zaplanowane i zrealizowane do tej pory działania rewitalizacyjnej przynoszą pożądany efekt.

Efektywność

Przy planowaniu *Lokalnego Programu Rewitalizacji* za najistotniejsze źródło finansowania przedsięwzięć wskazano środki z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020. Ponadto uwzględniono możliwość finansowania projektów z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020, Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Programów Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,

Programu Funduszu Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020, Programu Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej na lata 2016-2019, Programów Ministerstwa Sportu i Turystyki, Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz innych środków unijnych i kredytów komercyjnych. Prowadzona ewaluacja, jest ewaluacją śródkresową, zatem nie wszystkie przyjęte założenia zostały już zrealizowane. Dotychczas pozyskano środki z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Program Interreg V-A Polska-Słowacja 2014 – 2020, Ministerstwa Finansów i Polityki Regionalnej, Funduszu Inwestycji Lokalnych oraz z Programu „Senior+”. Pozyskanie tych środków umożliwiło zrealizowanie lub rozpoczęcie realizacji poszczególnych przedsięwzięć. Działania zostały racjonalnie zaplanowane. O efektywności realizacji założeń świadczą także dotychczasowe rezultaty pozyskiwanych środków finansowanych. Do tej pory na realizację założeń LPR pozyskano 7 561 609,27 zł z 9 755 200,00 zł, oznacza to pozyskanie i zainwestowanie 77,5% zakładanej kwoty.

Skuteczność

Z punktu widzenia skuteczności prowadzonych działań można wskazać, że dotychczas zrealizowano zaledwie 2 zakładane przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Jest to ewaluacja śródkresowa, nie końcowa, dlatego znaczna część przedsięwzięć, zwłaszcza o charakterze społecznym nie została w pełni zrealizowana, co wynika z ich specyfiki i długiego okresu realizacji. W trakcie realizacji nadal znajduje się 8 przedsięwzięć, a kolejne 4 nie zostały jeszcze rozpoczęte. Realizowane do tej działalności przyniosły jednak efekty zdefiniowane w LPR o czym świadczy wartość realizacji przyjętych wskaźników oraz kwot pozyskanych na wdrażanie przyjętych założeń. Ponadto poprawiono dostęp do infrastruktury kultury oraz zorganizowano ofertę dla seniorów. Zadania realizowane przyczynią się do rozwoju oferty spędzania wolnego czasu, poprawy warunków edukacji oraz do zwiększenia ilości miejsc w żłobku i przedszkolu.

Użyteczność

W chwili realizacji badania ewaluacyjnego trudno jednoznacznie ocenić użyteczność efektów podjętych działań, gdyż większość projektów nie została jeszcze zrealizowana. To co udało się zrealizować jest użyteczne dla mieszkańców, ponieważ wiąże się z realizacją założonych celów strategicznych, które odpowiadają potrzebom zarówno rewitalizowanego obszaru, jak i całej Gminy. Działania związane z modernizacją i zwiększeniem dostępności budynku kultury są zauważalne od razu, podobnie jak rozszerzenie oferty dla seniorów. Na efekty niektórych projektów (zwłaszcza społecznych) należy poczekać, gdyż dopiero są w trakcie realizacji.

Trwałość

Modernizacja Domu Kultury w Bukowsku będzie efektem trwałym, odnowiony budynek posłuży mieszkańcom wiele lat. Projekty związane z aktywizacją mieszkańców mogą być mniej trwałe – obecnie dotyczy się to projektu związanego z aktywizacją seniorów w ramach Klubu Seniora, funkcjonowaniem CUS i oferowanych form wsparcia. Jednakże przedsięwzięcia te cieszą się dużym zainteresowaniem i odpowiadają potrzebom mieszkańców, zatem utrzymanie funkcjonowania tych miejsc jest kluczowe aby na stałe podnieść jakość życia mieszkańców gminy.

7. Wnioski i rekomendacje

Większość działań było realizowanych w 2020 lub 2021 roku. Dzięki modernizacji Domu Kultury znajdującego się w Woli Piotrowej mieszkańcy zyskali miejsce do organizacji różnych wydarzeń kulturalnych. Budynek został odnowiony i przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Przedsięwzięcie pomogło rozwiązać problem braku zaplecza technicznego do organizacji imprez kulturalnych. W ramach Uniwersytetu Samorządności (programu województwa podkarpackiego – programu odnowy wsi) wyremontowano kuchnię w Domu Ludowych, która będzie dostępna dla lokalnych stowarzyszeń, koła gospodyń, itd.

Powstanie Klubu Seniora rozszerzyło ofertę skierowaną do seniorów. Aktywizacja społeczna osób starszych wiąże się z realizacją celu strategicznego nr 1 czyli wzrostem jakości życia mieszkańców obszaru objętego rewitalizacją. Klub Seniora jest obecnie oblegany, funkcjonuje lista kolejkowa. Oprócz podstawowych 30 osób, w zajęciach często bierze udział kilka osób więcej. Większość uczestników jest z Bukowska, jednak klub mieści się w Tokarni, bo w Bukowsku nie było odpowiedniego lokalu na organizację tego typu spotkań. Budynek w Tokarni znajduje się w cichym spokojnym miejscu, odpowiednim do prowadzenia Klubu Seniora.

Budowa nowego budynku szkoły podstawowej wraz z przedszkolem i żłobkiem jest ważnym przedsięwzięciem, które poszerzy bazę oświatową, a także pozwoli na bezpieczną edukację najmłodszych. Przedsięwzięcie nr 5 dotyczące poprawy jakości życia i aktywizacji lokalnej przedsiębiorczości poprzez rewitalizację zdegradowanych obiektów i przestrzeni publicznych związane jest związane ze współpracą z zagranicznym partnerem w ramach Programu Interreg V-A Polska-Słowacja 2014 – 2020. Współpraca wspiera projekty w zakresie ochrony i promocji dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, które warto realizować również w przyszłości. Centrum Przyrody Karpackiej może sprzyjać rozwojowi przedsiębiorczości, życiu kulturalnemu oraz poprawia estetykę

gminy. Są tam ławki, ludzie mogą się tam spotykać. Infrastruktura została poprawiona, zmodernizowana, dzięki czemu wzrosła dostępność infrastruktury dla osób niepełnosprawnych.

W ramach przedsięwzięcia nr 1 utworzono Centrum Usług Społecznych. Dzięki temu zaobserwowano wzrost aktywności społecznej. W CUS powstały placówki wsparcia dziennego dla dzieci w 3 szkołach, które wydłużają czas opieki – świetlice są czynne do 16-17. Korzystają z tego głównie dzieci z problemami rozwojowymi i mające problemy w nauce. W Urzędzie Gminy, w pomieszczeniach CUS znajduje się punkt informacyjno-konsultacyjny, w którym dyżury pełni mediator, psycholog, doradca zawodowy – dobrze to funkcjonuje, a ludzie korzystają z oferowanych porad, ponieważ jest zapotrzebowanie na tego typu usługi. Punkt funkcjonuje od października 2021 r.

Dzięki realizacji przedsięwzięcia nr 3 *Moje wakacje – inna niedziela*, dzieci mogły uczestniczyć w dwutygodniowych półkoloniach organizowanych przez Zespół Szkół w Nowotańcu. Powstała także świetlica dla dzieci w Tokarni.

Wśród niezrealizowanych projektów znajduje się przedsięwzięcie związane z aktywizacją osób bezrobotnych. Warto postarać się je zrealizować, ponieważ prawdopodobnie przyczyniłoby się to do zmniejszenia poziomu bezrobocia w gminie Bukowsko. Wysokie bezrobocie jest jednym z głównych problemów zdiagnozowanych wśród mieszkańców gminy. Organizacja kursów zawodowych pomogłaby uzyskać nowe kwalifikacje przez uczestników projektu.

W przyszłości warto nadal realizować działania związane z aktywizacją społeczności lokalnej, w tym organizowanie cyklicznych imprez kulturalno-sportowych, które pomogą zintegrować społeczność lokalną oraz wzmocnią lokalną tożsamość. Oferta skierowana do dzieci powinna być nadal rozwijana oraz należy także zastanowić się nad ofertą skierowaną do starszej młodzieży – w gminie brakuje miejsca spotkań dla młodzieży oraz oferty zajęć, która będzie odpowiadać potrzebom młodych.

Odnosząc się do aktualnego poziomu realizacji LPR należy ocenić go pozytywnie. Mimo, iż w pełni zrealizowano zaledwie 1 przedsięwzięcie podstawowe oraz 1 uzupełniające, stopień realizacji pozostałych przedsięwzięć jest znacząco zaawansowany, o czym świadczą wartości wskaźników rewitalizacyjnych oraz wartość kwot pozyskanych na realizację przyjętych założeń. LPR rewitalizacji należy zatem kontynuować i próbować doprowadzić do końca wszystkie przyjęte założenia. Zgodnie z literą ustawy o rewitalizacji, po roku 2023 działania rewitalizacyjne będą mogły być prowadzone wyłącznie w oparciu o Gminny Program Rewitalizacji. Zatem chcąc kontynuować rewitalizację w gminie Bukowsko w przyszłości, tj. po roku 2023 konieczne będzie przystąpienie do opracowania nowego dokumentu.